

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Filipa Cilečka, soudce JUDr. Marka Doležala a soudkyně JUDr. Michaely Janouškové v právní věci žalobkyně **KÁMEN Zbraslav, a. s.**, se sídlem v Praze 5, Žitavského 1178, PSČ 156 00, identifikační číslo osoby 01820460, zastoupené JUDr. Pavlem Sedláčkem, advokátem, se sídlem v Praze 1, Dlouhá 705/16, PSČ 130 00, proti žalovanému **Ing. Josefu Kačírkovi, CSc.**, narozenému 12. 6. 1940, bytem v Praze 3, Vinohradská 2279/164, PSČ 130 00, zastoupenému JUDr. Ivem Beránkem, advokátem, se sídlem v Praze 8, Sokolovská 47/73, PSČ 186 00, o zaplacení 231.581,90 Kč s příslušenstvím, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 3 pod sp. zn. 17 C 370/2019, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 8. 2021, č. j. 13 Co 97/2021-272, t a k t o :

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 8. 2021, č. j. 13 Co 97/2021-272, jakož i rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 21. 10. 2020, č. j. 17 C 370/2019-236, **se ruší** a věc **se postupuje** Městskému soudu v Praze jako soudu věcně příslušnému.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobou doručenou Obvodnímu soudu pro Prahu 3 dne 3. 12. 2019 se žalobkyně domáhá, aby jí žalovaný zaplatil 231.581,90 Kč s příslušenstvím.

[2] Obvodní soud pro Prahu 3 rozsudkem ze dne 21. 10. 2020, č. j. 17 C 370/2019-236, uložil žalovanému zaplatit žalobkyni 231.581,90 Kč s úrokem z prodlení ve výši 10 % ročně z částky 231.581,90 Kč od 17. 7. 2019 do zaplacení (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.)

[3] Soud prvního stupně vyšel (mimo jiné) z toho, že:

1) Společnost Písek – Dobříň spol. s r. o., identifikační číslo osoby 60486201 (dále jen „společnost“), zastoupená žalovaným se v řízení vedeném u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 18 C 133/2014 po žalobkyni domáhala úhrady pohledávky ve výši 240.594.000 Kč s příslušenstvím vzniklé z titulu bezdůvodného obohacení z neoprávněné těžby nerostů v dobývacích prostorech Litochovice a Dobkovičky za období od 1. 6. 2009 do 31. 5. 2013. Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 2. 5. 2014, č. j. 18 C 133/2014-140, řízení zastavil pro nezaplacení soudního poplatku.

2) Insolvenčním návrhem ze 7. 6. 2016 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku 9. 6. 2016) společnost navrhla, aby soud zjistil její úpadek a prohlásil konkurs na její majetek.

3) Insolvenční řízení o návrhu společnosti bylo vedeno Městským soudem v Praze pod sen. zn. MSPH 99 INS 13870/2016 (dále jen „insolvenční řízení“). Usnesením ze dne 27. 6. 2016, č. j. MSPH 99 INS 13870/2016-A-8, Městský soud v Praze zjistil úpadek společnosti a prohlásil konkurs na její majetek.

4) Podle rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1376/2014, žalobkyně nabyla dobývací práva k dobývacím prostorům Litochovice a Dobkovičky „řádě na základě smlouvy ze dne 8. 6. 2001.“ Tento rozsudek byl žalovanému „v rámci insolvenčního řízení“ doručen.

5) Dne 15. 3. 2017 insolvenční správce „z důvodu právní nedůvodnosti“ vyřadil z majetkové podstaty společnosti pohledávku společnosti vůči žalobkyni vzniklou z titulu bezdůvodného obohacení za těžbu surovin v dobývacích prostorech Dobkovičky od 1. 4. 2014 do 1. 4. 2015 ve výši 60.148.968 Kč (dále jen „pohledávka společnosti“) a poučil společnost o možnosti vymáhat pohledávku samostatně u soudu.

6) Dne 14. 11. 2017 žalovaný (jako jednatel společnosti) podal u Obvodního soudu pro Prahu 5 žalobu, kterou se společnost vůči žalobkyni domáhala zaplacení (nejprve) části pohledávky společnosti ve výši 10.024.750 Kč s příslušenstvím, později zaplacení celé pohledávky společnosti ve výši 60.148.968 Kč s příslušenstvím. Řízení bylo vedeno pod sp. zn. 16 C 363/2017 (dále jen „předmětná žaloba“ a „předmětné řízení“).

7) Obvodní soud pro Prahu 5 usnesením ze dne 7. 5. 2019, č. j. 16 C 363/2017-359, které nabylo právní moci dne 12. 8. 2019, předmětné řízení pro nezaplacení soudního poplatku zastavil a uložil společnosti zaplatit žalobkyni na nákladech řízení 231.581,90 Kč (dále jen „pohledávka na nákladech řízení“).

8) Pohledávka na nákladech řízení nebyla (z důvodu nedostatku majetku společnosti) v insolvenčním řízení uspokojena.

[4] Soud prvního stupně dospěl k závěru, podle něhož žalovaný tím, že – ač věděl, že pohledávka společnosti neexistuje a bylo o ní již „pravomocně rozhodnuto Nejvyšším soudem ČR sp. zn. 29 Cdo 1376/2014“, podal k Obvodnímu soudu pro Prahu 5 žalobu, kterou se po žalobkyni domáhal úhrady pohledávky společnosti – nejednal s péčí řádného hospodáře. V důsledku podání předmětné žaloby žalovaným žalobkyni vznikla pohledávka na nákladech řízení, kterou žalobkyně v insolvenčním řízení nevy mohla a za jejíž splnění podle § 159 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále jen „o. z.“), žalovaný ručí.

[5] K odvolání žalovaného Městský soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl (první výrok), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

[6] Vycházejí ze skutkových závěrů soudu prvního stupně, odvolací soud doplnil dokazování a vyšel dále z toho, že:

1) V předmětném řízení Obvodní soud pro Prahu 5 vyzval společnost k zaplacení soudního poplatku.

2) Nato společnost požádala o osvobození od soudních poplatků s tím, že se nachází v úpadku a nemá žádný majetek.

3) Soud žádosti společnosti usnesením ze dne 4. 1. 2018, č. j. 16 C 363/2017-62, vyhověl a osvobození od soudních poplatků jí přiznal, přičemž mimo jiné konstatoval, že „ze strany společnosti nejde podáním žaloby o svévolné či zřejmě bezúspěšné uplatňování práva.“

4) Usnesením ze dne 29. 3. 2018, č. j. 16 C 363/2017-221, soud společnosti odňal osvobození od soudních poplatků s odůvodněním, že podání žaloby v předmětném řízení představuje zřejmě bezúspěšné uplatňování práva.

[7] Odvolací soud nejprve vytkl soudu prvního stupně, že se nezabýval otázkou, zda žalovaný svým jednáním při výkonu funkce jednatele způsobil společnosti škodu. Vznik škody, kterou člen voleného orgánu svým jednáním v rozporu s péčí řádného hospodáře právnické osobě způsobí, je totiž jednou z nezbytných podmínek pro vznik ručení za dluhy právnické osoby podle § 159 odst. 3 o. z.

[8] Podle názoru odvolacího soudu, vycházejícího ze závěrů literatury [Lasák J. In Lavický, P. a kol.: Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, komentář k § 159 odst. 3, bod X.], „se ručitelství závazek člena voleného orgánu právnické osoby ‚aktivuje‘ ve chvíli, kdy se dluh člena voleného orgánu právnické osoby uhradit právnické osobě škodu stane splatným.“ Splatnost závazku na náhradu škody podle odvolacího soudu – za užití § 1958 odst. 2 o. z. – nastává bez zbytečného odkladu poté, kdy právnická osoba (poškozený) požádá člena jejího voleného orgánu (škůdce) o splnění tohoto závazku.

[9] Jelikož společnost (za kterou měl podle odvolacího soudu jednat její insolvenční správce) nevyzvala žalovaného ke splnění jeho povinnosti nahradit jí škodu, pohledávka společnosti na náhradu škody se nestala splatnou, a ručení žalovaného za pohledávku žalobkyně na nákladech řízení tak „nepřipadá do úvahy“.

[10] Odvolací soud dále dovodil, že mezi jednáním žalovaného, který podal proti žalobkyni předmětnou žalobu, a škodou v podobě vzniku pohledávky na nákladech předmětného řízení není příčinná souvislost. V této souvislosti argumentoval závěry usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 32 Cdo 4261/2018, podle něhož je příčinná souvislost dána tehdy, je-li škoda podle obvyklého chodu věcí i obecné zkušenosti adekvátním následkem protiprávního úkonu. Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je objektivní předvídatelnost škodného následku ze strany škůdce.

[11] Je-li řízení zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku žalobcem, žalovaný se podle odvolacího soudu o podání žaloby zpravidla (ani) nedozví, a nevzniknou mu tak v řízení náklady. „Nejinak tomu bylo i v řízení vedeném společností proti žalobkyni u Obvodního soudu pro Prahu 5 pod sp. zn. 18 C 133/2014, (...) žalovaný proto mohl důvodně očekávat, že pokud by předmětné řízení mělo skončit stejně jako řízení sp. zn. 18 C 133/2014 (tak jako výsledně skončilo), pak ani zde žalobkyni (jako žalované) žádné náklady nevzniknou.“

[12] K tomu odvolací soud dodal, že zastavení řízení pro nezaplacení soudního poplatku bylo pro žalovaného „tím spíše neočekávatelné (nepředvídatelné), byla-li společnost zprvu osvobozena od soudního poplatku, kteréžto osvobození jí bylo odejmuto až následně a s účinky *ex tunc* poté, co soud mj. přehodnotil své původně zaujaté stanovisko a shledal zažalovaný nárok zřejmě bezúspěšným. Jistě nelze vyloučit, že by soudy dospěly ke stejnému závěru i po meritorním projednání věci, nebýt jejího zastavení pro nezaplacení soudního poplatku; pak by (...) mohlo být hodnocení počínání žalovaného jako nedbalého, žaloval-li např. zjevně promlčenou pohledávku, namíste. V souzené věci však mají být škodou náklady přisouzené žalobkyni k tíži společnosti nikoliv po meritorním projednání věci, ale po jejím ‚poplatkovém zastavení‘. Právě okolnostmi odůvodňujícími vznik nákladů řízení je přitom namíste poměřovat zmíněný aspekt předvídatelnosti.“

II. Dovolání a vyjádření k němu

[13] Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen o. s. ř.), majíc za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, a sice (posuzováno podle obsahu) zda:

1) „člen voleného orgánu společnosti ručí této společnosti za dluh (škodu) pouze tehdy, pokud je společností vyzván k úhradě dluhu za situace, kdy je člen voleného orgánu jediným společníkem a jediným členem statutárního orgánu společnosti“,

2) se věřitel, jehož pohledávka nebyla společností uhrazena proto, že insolvenční soud prohlásil na majetek společnosti konkurs, „může přímo obrátit ve smyslu ust. § 159 odst. 3 o. z. na člena voleného orgánu, tedy zda vznik nároku z titulu ručení voleného zástupce za škodu způsobenou společností je závislý na výzvě ze strany společnosti svému volenému zástupci“,

3) členu statutárního orgánu vznikla povinnost nahradit společnosti škodu v případě, že „nedůvodně spoléhal na osvobození od soudního poplatku, kterého nakonec nedosáhl, což mělo za následek povinnost společnosti k náhradě nákladů řízení ve sporu“,

4) členu statutárního orgánu vznikla povinnost nahradit společnosti škodu v případě, že „vědomě žaloval z části promlčenou pohledávku“ a pohledávku, „o které musel vědět, že je neexistující“,

které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny; a dále otázky, zda:

5) by člen statutárního orgánu porušil povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, nevymáhal-li by pohledávku společnosti, kterou insolvenční správce společnosti vyloučil z majetkové podstaty proto, že tato pohledávka neexistovala,

při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

[14] Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby napadené rozhodnutí Nejvyšší soud zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

[15] Podle dovolatelky žalovaný již v době zahájení řízení vedeného Obvodním soudem pro Prahu 5 pod sp. zn. 18 C 133/2014, a tím spíše v době zahájení předmětného řízení, věděl, že pohledávky společnosti uplatněné v těchto řízeních neexistují, „přičemž žaloval i promlčené pohledávky“.

[16] Ve vazbě na to dovolatelka uvádí, že podal-li žalovaný žalobu, kterou se domáhal zaplacení promlčené pohledávky společnosti, jednalo se o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva. Žalovaný tak nemohl očekávat, že společnost bude podle § 138 odst. 1 o. s. ř. osvobozena od soudních poplatků, a „muselo mu být zřejmé, že řízení může dojít až do situace, kdy bude povinen uhradit náklady řízení, tedy měl předvídat škodu, která může v případě neúspěchu společnosti (...) vzniknout.“

[17] „Pokud se žalovaný (...) spoléhal výlučně na institut osvobození od soudního poplatku, při vědomí, že nemusí být od úhrady soudních poplatků, potažmo nákladů řízení, osvobozen, za předpokladu, že prokazatelně v návrhu na osvobození od úhrady soudních poplatků uvedl nepravdivé informace, jednal“ podle dovolatelky „přínejmenším nedbale, pokud (ne)předvídal možnou škodu.“

[18] Dovolatelka dále dospívá k závěru, že pro vznik ručení žalovaného nebylo třeba, aby jej společnost podle § 2021 odst. 1 o. z. vyzvala k náhradě škody, neboť po zjištění jejího úpadku bylo nepochybné, že společnost pohledávku na náhradě nákladů řízení dovolatelce neuhradí. Dovolatelka tuto podmínku splnila již tím, že pohledávku na nákladech řízení přihlásila do insolvenčního řízení.

[19] Názor odvolacího soudu, podle něhož pro vznik ručení člena voleného orgánu podle § 159 odst. 3 o. z., je nutné, aby jej společnost nejprve vyzvala ke splnění jeho dluhu (k náhradě škody), nepovažuje dovolatelka za správný.

[20] K páté dovolací otázce dovolatelka konstatuje, že její řešení odvolacím soudem odporuje závěrům formulovaným v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2011, sp. zn. 29 Cdo 4276/2009, jež cituje.

[21] Žalovaný ve vyjádření k dovolání (datovaném 29. 12. 2021) uvedl, že považuje dovolatelkou napadené rozhodnutí odvolacího soudu za správné, a proto navrhuje, aby Nejvyšší soud dovolání zamítl, případně (jako nepřipustné) odmítl.

III. Přípustnost dovolání

[22] Dovolání bylo podáno včas, osobou oprávněnou a splňující podmínku podle § 241 odst. 1 o. s. ř.; dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

[23] Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení (dovolatelkou otevřených) otázky, zda je podmínkou vzniku ručení podle § 159 odst. 3 o. z., aby právnická osoba vyzvala člena voleného orgánu k náhradě škody, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a otázky, zda člen voleného orgánu, který za právnickou osobu podal nedůvodnou žalobu, měl předvídat škodu v podobě vzniku povinnosti právnické osoby nahradit protistraně náklady řízení, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

IV. Důvodnost dovolání

a) Použitá právní úprava

[24] S ohledem na skutkové okolnosti projednávané věci je pro její posouzení rozhodný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních

společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), ve znění účinném do 31. 12. 2020 (dále jen „z. o. k.“).

[25] Podle § 159 o. z. kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky (odstavec 1). Nenahradil-li člen voleného orgánu právnické osobě škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, ačkoli byl povinen škodu nahradit, ručí věřiteli právnické osoby za její dluh v rozsahu, v jakém škodu nenahradil, pokud se věřitel plnění na právnické osobě nemůže domoci (odstavec 3).

[26] Z § 51 odst. 1 z. o. k. se podává, že pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.

[27] Podle § 52 z. o. k. při posouzení, zda člen voleného orgánu jednal s péčí řádného hospodáře, se vždy přihlédne k péči, kterou by v obdobné situaci vynaložila jiná rozumně pečlivá osoba, byla-li by v postavení člena obdobného orgánu obchodní korporace (odstavec 1). Je-li v řízení před soudem posuzováno, zda člen voleného orgánu obchodní korporace jednal s péčí řádného hospodáře, nese důkazní břemeno tento člen, ledaže soud rozhodne, že to po něm nelze spravedlivě požadovat (odstavec 2).

b) Ke splatnosti pohledávky na náhradu škody jakožto podmínce vzniku ručení člena voleného orgánu právnické osoby

[28] Z ustálené judikatury Nejvyššího soudu přijaté při výkladu institutu ručení statutárních orgánů kapitálových společností podle § 194 odst. 6 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, účinného do 31. 12. 2013 (dále jen „obch. zák.“), se podává, že:

1) Zákonné ručení jednatele společnosti s ručením omezeným za závazky společnosti podle § 194 odst. 6 obch. zák. vzniká pouze tehdy, jsou-li prokázány předpoklady jeho odpovědnosti za škodu způsobenou společností porušením právních povinností při výkonu funkce. Výše ručení je omezena výší škody, za níž dotčený jednatel odpovídá, a zaniká, jakmile škodu společnosti uhradí.

2) Škoda způsobená společností může spočívat toliko ve vzniku dluhu, bez ohledu na to, zda společnost tento dluh uhradila.

3) Škodou vzniklou společnosti není bez dalšího každý její nezaplacený (splatný) dluh, nicméně mohou ji představovat nároky vzniklé v důsledku prodlení společnosti s plněním dluhu, např. náklady soudního řízení anebo povinnost zaplatit úroky z prodlení či smluvní pokutu.

4) V řízení vedeném proti jednatelem jakožto zákonnému ručiteli podle citovaných ustanovení soud posuzuje dva okruhy okolností, jež jsou na sobě relativně nezávislé – splnění předpokladů vzniku zákonného ručení podle § 135 odst. 2 a § 194 odst. 6 obch. zák., a dále to, zda žalobci svědčí pohledávka, za jejíž splnění má žalovaný jednatel ručit. Okolnosti vzniku a výše této pohledávky přitom mohou, ale nemusí souviset s okolnostmi vzniku a výše škody vzniklé společnosti, k jejíž náhradě je jednatel podle § 135 odst. 2 a § 194 odst. 5 obch. zák. povinen.

[29] Právě citované závěry se obdobně prosadí i při výkladu institutu ručení členů statutárních orgánů kapitálových společností v režimu právní úpravy účinné od 1. 1. 2014.

[30] Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2007, sp. zn. 29 Odo 1310/2005, (uveřejněný pod číslem 65/2008 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek), ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. 29 Cdo 663/2013, ze dne 27. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3158/2013, ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4590/2016, ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. 25 Cdo 5149/2016, ze dne 19. 7. 2018, sp. zn. 29 Cdo 3979/2016, nebo ze dne 20. 5. 2020, sp. zn. 27 Cdo 51/2019.

[31] Z uvedené judikatury vyplývá, že jednou z podmínek ručení podle § 159 odst. 3 o. z. je existence závazku, který spočívá v povinnosti člena voleného orgánu nahradit právnické osobě škodu, již jí způsobil při výkonu své funkce. Otázka, zda se musí jednat o závazek splatný, však dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla řešena.

[32] Ustanovení § 159 odst. 3 o. z. podmiňuje vznik ručení člena voleného orgánu právnické osoby tím, že právnické osobě nenahradil škodu, kterou jí způsobil porušením povinnosti při výkonu funkce, „ačkoli byl povinen škodu nahradit“. Sousední „ačkoli byl povinen škodu nahradit“ lze přitom vyložit trojím způsobem. Podle prvního § 159 odst. 3 o. z. předpokládá (pouze) vznik závazkové (obligační) povinnosti – závazku. Podle druhého je pro vznik ručení třeba, aby byl závazek na náhradu škody splnitelný. Anebo (jak toto ustanovení vyložil i odvolací soud) je vznik ručení spojen (až) se splatností tohoto závazku.

[33] Povinnost k náhradě škody vzniká kumulativním naplněním všech jejích základních předpokladů, kterými jsou vznik škody, porušení povinnosti a příčinná souvislost mezi porušením povinnosti a vznikem škody. K tomu za všechna rozhodnutí srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 29 Cdo 3933/2010, uveřejněný pod číslem 96/2013 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, ze dne 9. 11. 2017, sp. zn. 29 Cdo 2028/2016, nebo ze dne 30. 6. 2020, sp. zn. 27 Cdo 179/2020.

[34] Splnitelnost dluhu je dána okamžikem, od kterého je dlužník oprávněn závazek splnit. Nevyplývá-li konkrétní okamžik splnitelnosti závazku z ujednání stran, je třeba jej dovodit z povahy plnění, které má dlužník věřiteli poskytnout, a okolností, za kterých dlužník věřiteli plnění nabízí. Nelze totiž připustit, aby byl věřitel plněním dluhu před jeho splatností poškozen, respektive aby předčasné plnění nebylo v zájmu věřitele. Tak tomu obvykle nebude, jedná-li se o peněžitý dluh, který je dlužník zpravidla oprávněn věřiteli poskytnout již při vzniku dluhu (v literatuře srov. např. Handlar J. in Pražák, Z., Fiala, J., Handlar, J. a kol.: Závazky z právních jednání podle občanského zákoníku. Komentář k § 1721 – 2893 OZ. Praha: Leges, 2017, K § 1958 odst. 2, čl. III. bod 2).

[35] Splatnost pohledávky je dána dobou, od které je dlužník bezprostředně a bezpodmínečně povinen závazek splnit. Není-li splatnost závazku z náhrady škody stanovena právním předpisem a nebyla-li stranami dohodnuta, použije se § 1958 odst. 2 o. z., podle něhož může věřitel požadovat plnění ihned a dlužník je poté povinen splnit bez zbytečného odkladu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3168/2018, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2021, sp. zn. 7 Tdo 1373/2020).

[36] Smyslem a účelem zákonného ručení podle § 159 odst. 3 o. z. je nastavit pro věřitele spravedlivější uspořádání vztahů v situaci, kdy je dobytost jejich pohledávek vůči právnické osobě zhoršena a člen (nebo bývalý člen) voleného orgánu porušením povinnosti při výkonu funkce způsobil právnické osobě škodu, kterou právnické osobě nenahradil. Za tímto účelem je vložen do rukou věřitelů „nástroj“ v podobě ručení, kterým

se mohou na členu voleného orgánu právnické osoby (za splnění všech zákonných podmínek) domoci zaplacení svých pohledávek.

[37] Členu voleného orgánu je dána možnost „se vyvázat“ z ručení za pohledávky právnické osoby tím, že splní svou povinnost nahradit právnické osobě škodu, kterou jí způsobil. Vedle zajištění pohledávek věřitelů právnické osoby je tedy funkcí právní úpravy zákonného ručení působit na člena voleného orgánu tak, aby následky svého protiprávního jednání odstranil. Tímto způsobem právní úprava (zprostředkovaně) chrání i právnickou osobu před následky protiprávního jednání člena jejího voleného orgánu.

[38] Jelikož však vykládaná právní úprava neslouží výlučně k ochraně (poškozené) právnické osoby, bylo by s jejím účelem neslučitelné, aby byl vznik ručení člena voleného orgánu navázán na její aktivní jednání vůči členu jejího voleného orgánu, jež je nezbytné pro „zesplatnění“ pohledávky na náhradu škody (viz odstavec [35]). Právnická osoba totiž nemusí být (např. proto, že nemá osobu, která by ji v dané záležitosti mohla zastupovat) schopna či (např. pro obtížnější dobytost své pohledávky) ochotna vůči členu svého voleného orgánu aktivně jednat.

[39] Jak vyplývá z rozlišování splatnosti pohledávky a splnitelnosti dluhu (viz odstavce [34] a [35]) ke splnění povinnosti člena voleného orgánu nahradit právnické osobě její škodu není nezbytné, aby byla tato pohledávka splatná, a postačí, je-li jí odpovídající dluh splnitelný. Již před splatností pohledávky na náhradu škody totiž (objektivně) může právní úprava zákonného ručení působit na člena voleného orgánu, aby právnické osobě škodu nahradil.

[40] S ohledem na uvedený výklad lze uzavřít, že smysl a účel § 159 odst. 3 o. z. nevyžaduje, aby člen voleného orgánu ručil za dluhy právnické osoby až od okamžiku splatnosti závazku na náhradu škody, a ke vzniku jeho ručení tak postačí, je-li oprávněn svou povinnost k náhradě škody plnit.

[41] V poměrech projednávané věci uvedené znamená, že právní názor odvolacího soudu, podle něhož žalovaný za pohledávku na nákladech řízení podle § 159 odst. 3 o. z. neručí, poněvadž ke vzniku ručení bylo nutné, aby jej společnost vyzvala k náhradě škody, kterou jí žalovaný porušením povinnosti při výkonu funkce způsobil, není správný.

c) K předvídatelnosti škody při porušení péče řádného hospodáře

[42] Již v nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, Ústavní soud uvedl, že:

1) Teorie adekvátnosti kausálního nexu vychází z toho, že smyslem subjektivní odpovědnosti za škodu je nařídít náhradu škody tam, kde škůdce škodu způsobil, ačkoli mu lze vytknout, že ji způsobil nemusel, že mohl jednat jinak.

2) Tato odpovědnost tedy předpokládá, že vůbec bylo v lidských silách předvídat, že předmětné jednání bude mít za následek danou škodu.

3) Základním kritériem, ze kterého vychází teorie adekvátnosti, je tedy předvídatelnost škodního následku. Tím se velice podobá dalšímu předpokladu subjektivní odpovědnosti za škodu, a to kritériu zavinění, přesněji jeho nedbalostní formě. Odlišují se jen subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměřuje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický zkušený (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby. Tento optimální pozorovatel tak personifikuje znalosti a zkušenost své doby. Je zřejmé, že co je předvídatelné pro konkrétní subjekt, musí

být předvídatelné i pro tzv. optimálního pozorovatele. Každý nedbalostně zaviněný následek je tedy též adekvátním následkem příslušného jednání.

4) U odpovědnosti za škodu pro porušení obligační povinnosti se zavinění vztahuje jen na samo porušení této povinnosti. Porušení právní povinnosti z obligačního vztahu proto musí být pro jednatelovo předvídatelné. Trvání na tomto kritériu zavinění i ve vztahu ke škodě by však v tomto případě škůdce nadměru zvýhodňovalo. To je zřejmé např. z toho, že smluvní partneři často nejsou informováni o navazujících obchodních plánech druhé strany, proto ani nemohou vědět, jaká škoda by této druhé straně v důsledku porušení smluvní povinnosti vznikla. Na druhou stranu by bylo zjevně nepřiměřené, pokud by ten, kdo porušil smluvní povinnost, odpovídal za jakkoli vzdálené či nepravděpodobné následky jeho jednání.

5) Racionální řešení, které zohledňuje uvedená východiska, představuje požadavek adekvátní příčinné souvislosti mezi zaviněným protiprávním jednáním a vzniklou škodou.

6) Pro odpovědnost za škodu tedy není nutné, aby vznik určité škody byl pro jednatelovo konkrétně předvídatelný, nýbrž je dostatečné, že pro výše uvedeného optimálního pozorovatele není vznik škody vysoce nepravděpodobný.

[43] Tyto závěry pak v mnoha rozhodnutích přejal Nejvyšší soud – srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 3202/2013, uveřejněný pod číslem 48/2017 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 21 Cdo 2124/2020, ze dne 27. 1. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1788/2021, ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. 31 Cdo 2376/2021, ze dne 28. 3. 2022, sp. zn. 23 Cdo 580/2021, dne 29. 3. 2022, sp. zn. 30 Cdo 711/2021.

[44] Ve světle výše citovaných judikatorních závěrů znamená posouzení objektivní předvídatelnosti vzniku škody člena statutárního orgánu, který porušuje povinnost jednat s péčí řádného hospodáře, řešení otázky, zda imaginární „rozumně pečlivý“ správce (hospodář) mohl rozpoznat riziko vzniku škody.

[45] V projednávané věci odvolací soud jednání žalovaného spočívající v podání předmětné žaloby však z tohoto úhlu nehodnotil, neboť předvídatelnost vzniku pohledávky na nákladech řízení posuzoval s ohledem na znalosti a zkušenosti žalovaného. Již proto je právní závěr odvolacího soudu o nepředvídatelnosti škody neúplný a tudíž nesprávný.

[46] Nelze však přehlédnout, že je běžnou zkušeností, že v občanském soudním řízení vznikají jeho účastníkům náklady a že procesně neúspěšnému účastníku soud obvykle uloží zaplatit účastníku, který měl ve věci úspěch, náhradu jím účelně vynaložených nákladů řízení (srov. § 137 násl. o. s. ř.). Skutečnost, že podání žaloby může vést ke vzniku škody v podobě vzniku dluhu na náhradě nákladů řízení, tak může být ze (subjektivního) pohledu účastníka řízení překvapivá, v žádném případě však nelze uzavřít, že by vznik takové škody byl objektivně nepředvídatelný. Na tom nemůže nic změnit ani to, že v předchozím řízení s obdobným předmětem – v důsledku odlišného postupu soudu – nevznikly účastníku náklady řízení. Ačkoli může být různý postup téhož soudu v řízení s totožným předmětem nežádoucí, nelze z běžné zkušenosti takový průběh řízení vyloučit. Jinak řečeno, aby člen statutárního orgánu (jednatel) při podání návrhu na zahájení soudního řízení za společnost dostal standardu péče řádného hospodáře, musí vycházet z toho, že v případě jejího neúspěchu v řízení může společnosti vzniknout povinnost nahradit protistraně její náklady.

[47] Pouze pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že vycházel-li odvolací soud při posuzování otázky, zda žalovaný jednal s péčí řádného hospodáře, ze skutečnosti,

že předmětné řízení bylo (posléze) zastaveno, posuzoval jednání žalovaného podle skutečností, které se udály či vyšly najevo teprve *ex post*, tj. poté, kdy žalovaný podal předmětnou žalobu. Tím se odvolací soud dopustil (judikaturou Nejvyššího soudu zakázaného) tzv. „retrospektivního proroctví“ – přístupu „generála po bitvě“. K tomu srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 12. 2021, sp. zn. 27 Cdo 1224/2021, a judikaturu v něm citovanou.

[48] Tento přístup pak zabránil odvolacímu soudu posuzovat, zda žalovaný při podání žaloby mohl v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace, a zda jednal s nezbytnou loajalitou ke společnosti, tj. zda vystavil společnost riziku vzniku povinnosti nahradit dovolatelce její náklady předmětného řízení při respektu k zájmům společnosti.

d) K věcné příslušnosti soudu

[49] Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.).

[50] Vada řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, je dána také tehdy, rozhodoval-li v prvním stupni věcně nepřislušný soud (srov. například usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2000, sp. zn. 20 Cdo 840/98, uveřejněné pod číslem 68/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

[51] S ohledem na § 11 odst. 1 větu druhou o. s. ř. a datum zahájení řízení (3. 12. 2019) se rozhodné znění občanského soudního řádu pro určení věcné příslušnosti soudu (od 30. 9. 2017) podává z části první, článku II bodu 1 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

[52] Podle § 9 odst. 2 písm. p) o. s. ř. krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně ve věcech zákonného ručení při porušení péče řádného hospodáře.

[53] Domáhá-li se dovolatelka v projednávané věci po žalovaném zaplacení 231.581,90 Kč s příslušenstvím z titulu jeho ručení za její pohledávku, které podle dovolatelky vzniklo proto, že žalovaný způsobil společnosti při výkonu své funkce jednatele škodu, je k projednání a rozhodnutí věci v prvním stupni věcně příslušný krajský soud.

[54] Rozhodoval-li v projednávané věci jako soud prvního stupně Obvodní soud pro Prahu 3, je řízení zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř.).

e) Shrnutí rozhodnutí

[55] Jelikož právní posouzení věci není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl dovolatelkou uplatněn právem, a řízení trpí výše popsanou vadou, Nejvyšší soud – aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a aniž se zabýval zbývajícími dovolacími námitkami – zrušil rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. a spolu s ním i rozsudek soudu prvního stupně a věc postoupil k dalšímu řízení Městskému soudu v Praze jako soudu věcně příslušnému k řízení v prvním stupni (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).

[56] Právní názor dovolacího soudu je pro soudy nižších stupňů závazný (§ 243g odst. 1 část první věty za středníkem o. s. ř., § 226 odst. 1 o. s. ř.). V novém rozhodnutí soud znovu rozhodne i o nákladech řízení, včetně řízení dovolacího (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 30. 6. 2022

JUDr. Filip Cileček v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Renata Krédlová